

KÁRPÁT-HAZA

SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

2024/ különszám

HÚSZ ÉVE AZ EURÓPAI UNIÓBAN

CSERNICKÓ ISTVÁN – HLADONIK GERGELY
Az európai integráció és a kisebbségek nyelvi jogai

LAMPL ZSUZSANNA
Fele igen, fele nem, avagy 2024-es vélemények az Európai Unióról
a szlovákiai magyarok körében

BORBÉLY MÁTYÁS
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának 1990 utáni
változásai a Kárpát-medence NUTS3 szintű térségeiben

KALMÁR ZOLTÁN
A Kárpát-medencei vízerőművek: zöldenergia és környezetvédelem

RICZ ANDRÁS
Magyarország európai uniós csatlakozásának hatásai a vajdasági magyar közösségre

BENEDEK JÓZSEF
Gazdasági felzárkózás és területi egyenlőtlenségek: a magyar
és romániai régiók gazdasági teljesítményének összehasonlító vizsgálata

LELKES GÁBOR
A felvidéki magyar közösség helyzetének alakulása
Szlovákia európai uniós csatlakozását követően 2004–2024

SEBŐK LÁSZLÓ
A Szlovéniában (Muravidéken) élő magyarok helyzete, perspektívái

Kiadja a Nemzetstratégiai Kutatóintézet

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS
INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

HÚSZ ÉVE AZ EURÓPAI UNIÓBAN

2024/ különszám

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS
INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

HÚSZ ÉVE AZ EURÓPAI UNIÓBAN

2024/ különszám

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE 2024/ különszám

A Kárpát-medencei magyarságkutatás interdiszciplináris szakmai folyóirata

KIADJA A NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

1054 Budapest, Nagysándor József utca 8.

Felelős kiadó: Szász Jenő

Szerkesztőbizottság

Bakk Miklós, Bali János, Benedek József, Csata Zsombor, Farkas György,
Hajdú Zoltán, Kovály Katalin, Lampl Zsuzsanna, Magyar Zoltán,
Nagy Benedek, Nagy Imre, Péntek János, Péti Márton, Pozsony Ferenc,
Rácz Szilárd, Salamin Géza, Schwarcz Gyöngyi, Szilágyi Ferenc,
Sztókai Szilvia, Tóth Géza, Török Ibolya, Tózsér Anett

Szerkesztő

Ress Boglárka

A szerkesztő munkatársa

Borbándi Erik, Bern Andrea

Tipográfus

Nádas Zsófia

Tördelőszerkesztő

Simon Andrea

Nemzetstratégiai Kutatóintézet © 2024, Budapest

Minden jog fenntartva

A kötetben szereplő írások tartalma nem feltétlenül tükrözi a kiadó álláspontját.

A lapszám a Magyar Kultúraért Alapítvány nevében és képviseletében
eljáró Petőfi Kulturális Ügynökség által meghirdetett *Tudományos
folyóiratok működésének támogatása* című, FIT-SN-2023 kódszámú
nyílt pályázati konstrukció támogatása keretében jelenik meg.

ISSN 2732-1789

TARTALOM

ELŐSZÓ	6
TANULMÁNYOK	8
Csernicskó István – Hladonik Gergely Az európai integráció és a kisebbségek nyelvi jogai	8
Lampl Zsuzsanna Fele igen, fele nem, avagy 2024-es vélemények az Európai Unióról a szlovákiai magyarok körében	19
Borbély Mátyás A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának 1990 utáni változásai a Kárpát-medence NUTS3 szintű térségeiben	30
Kalmár Zoltán A Kárpát-medencei vízerőművek: zöldenergia és környezetvédelem	47
Ricz András Magyarország európai uniós csatlakozásának hatásai a vajdasági magyar közösségre	61
Benedek József Gazdasági felzárkózás és területi egyenlőtlenségek: a magyar és romániai régiók gazdasági teljesítményének összehasonlító vizsgálata	75
Lelkes Gábor A felvidéki magyar közösség helyzetének alakulása Szlovákia európai uniós csatlakozását követően 2004–2024	90
STATISZTIKAI KÖZLEMÉNY	106
Sebők László A Szlovéniában (Muravidéken) élő magyarok helyzete, perspektívái	106
RECENZÍÓ	122
Bern Andrea Recenzió Tove H. Malloy és Balázs Vizi <i>Research handbook on minority politics in the European Union</i> c. művéhez	122
ABSZTRAKTOK	128

Bern Andrea

Recenzió Trove H. Malloy és Balázs Vizi (szerk.) *Research handbook on minority politics in the European Union* című művéhez

Kárpát-haza Szemle, 2024 (különszám), pp. 122–127., 134–135.

DOI-azonosító: 10.64605/KHSZ.2024.ksz.09

Recenzió Tove H. Malloy és Balázs Vizi *Research handbook on minority politics in the European Union* c. művéhez

A Vizi Balázs és Tove Malloy szerkesztésében publikált kötet 20 fejezete multidiszciplináris elemzést nyújt az Európai Unió kisebbségjogi törvényhozásáról, a római szerződésektől napjainkig, analizálja a szövetségi rendszer egyes döntéshozói, végrehajtói és igazságügyi szerveinek kisebbségvédelmi gyakorlatát, áttekintést nyújt a téma kurrens kutatásairól.

A munka az unió kisebbségjogi politikáját kritikus szemmel elemző szakirodalmi hagyományba illeszkedik: a szerzők szerint az elnagyolt törvényi szabályozás, a monitorozás hiányosságai, a számonkérési lehetőségek korlátozottsága a legfőbb gátló tényezői a hatékony európai kisebbségvédelemnek.

Review of Tove H. Malloy and Balázs Vizi's *Research Handbook on Minority Politics in the European Union*

The 20 chapters of this volume edited by Balázs Vizi and Tove Malloy provides a multidisciplinary analysis of minority rights legislation in the European Union from the Treaty of Rome to the present day, analyzing minority protection practices of the decision-making, executive and juridical bodies of the federation while providing an overview on the current research trends in the field.

The work follows the tradition of literature taking a critical approach towards EU's minority policies: the main obstacles from the authors' standpoint are the rough legislation, shortcomings of monitoring and the limited possibilities of accountability.

RECENZIO

BERN ANDREA

Recenzió Trove H. Malloy és Balázs Vizi (szerk.) *Research handbook on minority politics in the European Union*

(Cheltenham, UK – Northampton, US: Edward Elgar Publishing, 2022, p. 435.)

A kötet, amelyet Tove H. Malloy és Balázs Vizi szerkesztett, nevével ellentétben legkevésbé sem kézikönyv. Széles körben kínál elemzéseket multidiszciplináris megközelítésben az Európai Unió törvényhozásának és különböző intézményeinek kisebbségvédelmi szerepéről, illetve a szövetségi rendszer tagországokban kisebbségi helyzetben élő csoportok aktuális helyzetéről, jövőjéről és a témát érintő kutatásokról.

A kötet olyan geopolitikai és társadalmi környezetben látott napvilágot, amikor több külső és belső kihívás okán is aktuális, mondhatni talán elkerülhetetlen a szövetségi rendszer kisebbségi, kisebbségvédelmi, illetve integrációs politikájának újragondolása: az orosz invázió következtében felvételét kérő soknemzetiségű Ukrajna, orosz, magyar, román és lengyel kisebbségeivel új kihívások elé állíthatja az Uniót. Mindeközben a 2015-ös menekültválság számos tagállam társadalmi és politikai dinamikáján változtatott, s a megváltozott körülmények, a háború árnyéka folyamatos politikai feszültséget teremtenek a szövetségi rendszer tagállamai között; és országhatárokon belül is, táptalajul szolgálva a különböző

oldali populizmusok ébredésének és erősödésének.

A *Research Handbook on Minority Politics in the European Union* ahhoz a szakirodalmi hagyományhoz kapcsolódik, amely inkább kritikus szemmel elemzi az európai kormányzás kisebbségpolitikai és kisebbségjogi tevékenységét, intézményeinek tárgyerületi hatékonyságát, és olykor alapjaiban kérdőjelezi a politikai szándékot hatékony mechanizmusok kiépítésére. (AHMED, 2011; JACKSON és TUSHNET, 2014; ECKES, 2019).

A könyv öt részre tagolódóan öt fő területére fókuszál a főcímben megjelent témának:

Az első szakasz a törvényi keretek fejlődését, hatékonyságát, az egyes intézmények tárgyköri mozgásterét és ezeken a kereteken belül kifejtett tevékenységét vizsgálja.

Legelső tanulmánya, *Treaties and minority rights* (Szerződések és kisebbségi jogok) Rainer Hoffman és Moritz Malkmus szerzőségében a szövetségi rendszer kezdetétől elemzi a szervezet kisebbségek védelmében hozott törvényelemeit (pp. 16–37). Kiemeli, hogy a lisszaboni szerződés előtt maga a „kisebbség” kifejezés sem szerepelt a primer uniós jogban, a későbbiek folyamán pedig nem a nemzeti kisebbségek

jelentették és jelentik e fogalom elsődleges értelmét a szövetségi rendszer jogalkotásában és eljárásai során. (pp. 23–28). A szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy bár a jogi keretek meglehetősen korlátozottak, esetlegesek és elnagyoltak, a lehetőséget alapvetően megadják egy kisebbségekre érzékenyebb, kisebbségvédelemben határozottabb rendszer létrehozására.

A második elemzés szerzője, Kyriaki Topidi, vallási és kulturális kisebbségek, vallásszabadság, kulturális jogok szakterületén ismert és elismert kutató. Fejezetében, ami *Fundamental rights, racial and cultural minorities in Eu: carving out a mandate to protect "Others"* (Alapvető jogok, és az EU faji és kulturális kisebbségei. Egy mások védelmét célzó mandátum kidolgozása.) címet viseli a kötetben, kezdetektől elemzi az EU jogalkotásának a diszkrimináció megfékezésére irányuló aktusait. (pp. 38–61). Arra a következtetésre jut, hogy kisebbségi kérdésekben hiányosságok mutatkoznak az unió monitorozási és lényegi jogvédelmi kompetenciáiban (p. 40, p. 51).

Roberta Medda Windischer és Katharina Crepaz az Unió területén kívül állampolgársággal bíró kisebbségek Unión belüli státuszát vizsgálja *non-EU minorities: from ambiguous concept to an integrated society?* (pp. 62–84). (EU-n kívüli kisebbségek: Homályos tervtől egy integrált társadalomig) címmel jelölt fejezetében rámutat arra, hogy az Alapjogi Charta kisebbségi jogi cikkelyeinek érvényességi köre kiterjed a nem európai uniós állampolgárságú kisebbségekre is. Ennek tükrében alapelveként hasznosak, általánosságok okán azonban csupán elvi keretként alkalmazhatóak. A 2000/43 EK (Faji Egyenlőségi Irányelvek), illetve a 2000/78 EK ugyancsak mindenkire alkalmazható, aki az unió területén él és vállal munkát (pp. 71–73). Az elmúlt évtized folyamán egyre fokozódó diverzitás növekvő nyomás alá helyezte a tagállamok társadalmainak kohézióját. Erre még nincs hatékony válasza sem a szövetségi rendszer sem az egyes tagállamok törvényhozásának és jogszolgáltatásának (p. 78).

Kristin Henrard *The Court of Justice of the European Union and "minorities"*. (Az Európai Unió Bírósága és a kisebbségek) címmel írt könyvrészletet, amelyben áttekinti az EUB szerepét a kezdetektől napjainkig precedenseken, határozatokon keresztül. (pp. 84–111). Kiemelve, hogy a "kisebbségek" definíciója

a nemzetközi jogban mai napig hiányos (p. 84). Hasonlóképpen az EU kisebbségi jogi szabályozása sem tartalmaz egységes definíciót (p. 90). Az általános érvényű elvek, mint a diszkrimináció tilalma, az alkotmányos nemzetek önidentitás-védelmi joga a precedensjogban sokszor kerül szembe egymással, ahol az unió jogszolgáltatása kiszámíthatatlan módon súlyozza relevanciájukat egymás viszonylatában (pp. 96–111).

Tóth Norbert az unió kisebbségeket érintő törvényi szabályozását vizsgálja tágabb nemzetközi jogi kontextusban. (*European Union law and international minority rights law* [Uniós jog és nemzetközi kisebbségi jogok] pp. 112–128.) Rámutat arra, hogy az Európa Tanács 1995-ös keretegyezménye nyomán, amit az uniós jog is átvett, kijelenthető, hogy a különböző kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságának védelme integráns részét képezik az emberi jogoknak (p. 118). Azonban sem a primer sem a szekunder uniós jognak nincs olyan dokumentuma, ami tétélesen, katalógusszerűen listázná ezeket a jogokat, a nemzeti kisebbség fogalmának pontos definíciója pedig hiátusát képezi mind az uniós, mind a nemzetközi jognak (p. 119).

A kötet második része a szakpolitikai irányvonalat meghatározó uniós és Unión kívüli nemzetközi szervek, és a szakpolitikai döntéshozás egyes elemeit vizsgálja. Nagy Noémi és Vizi Balázs szerzősége jegyzi a szakasz első, *European Parliament, The Council and the European Council* (Az Európai Parlament, az Európai Unió Tanácsa és Európa Tanács) címmel jelölt fejezetét (pp. 128–143). Véleményük szerint az EiT határozatainak megmutatkozik, hogy ezek az intézmények politikai célok vezérelte szereplők, így egységes kisebbségi jogi szabályozást még nem alakítottak ki. Tevékenysége ritkán terjed túl elvi deklarációkon, és ezekben az esetekben is nagyrészt Európán kívüli területekre irányul a tevékenysége (p. 140). A szerzők meglátása szerint az EP működésében felfedezhető az őszinte és kitartó elköteleződés az emberi és kisebbségi jogok védelme mellett, ez a fórum azonban számos esetben elrugaszkodik a realitásoktól (p. 142).

Tawhida Ahmed, aki kutatásaiban legfőképp az európai uniós jogalkotás és igazságszolgáltatás tagállami kisebbségpolitikájára gyakorolt hatását

vizsgálja, az Európai Bizottság szerepéről közöl elemzést a kötetben: *The European Commission and minority rights* (Európai Bizottság és kisebbségi jogok) cím alatt (pp. 144–161). Kiemeli, hogy a Bizottságnak meg van az ereje erős befolyást gyakorolni az Unió kisebbségpolitikai tevékenységére, számos esetben azonban nem használja ki a lehetőségeit. Rámutat, hogy a koppenhágai kritériumok jelentős kisebbségpolitikai aktusnak voltak tekinthetők, s a bővítések azóta is lehetőséget nyújtottak a kisebbségi kérdések elővezetésére. A Bizottság témái között azonban csekély arányban fordultak elő. Mindemellett a szerző szerint tetten érhető a testület munkájában az Unióra általánosan jellemző kettős mérce: az újonnan felvett tagállamoknak sokkal szigorúbb kisebbségpolitikai elvárásoknak kell eleget tenniük, mint a régióknak (p. 147).

Tove H. Malloy az EU feltételeességi politikájának jellemzőit tárgyalja a fejezetében (*Enlargement and minority politics: the unravelling of the EU's transformative power?* pp. 162–190 [Bővítés és kisebbségpolitika: az EU transzformatív erejének meggyengülése]). Véleménye szerint a koppenhágai kritériumok megfogalmazása idején, 1993-ban logikus lépésnek tűnt, hogy kisebbségvédelmi előírások teljesítése előfeltételei legyenek a tagfelvételnek (p. 182). A hatodik és hetedik bővítési hullám idejére azonban egyértelmű jelei mutatkoztak meg a kettős mérceinek a felvételre váró és a régi tagállamok, sőt az egyes jelentkező országok között is (p. 171). Míg véleménye szerint az ötödik bővítési hullámig a kisebbségvédelmi kérdések – talán szándékosan, talán lényegükből fakadóan – depolitizálták a bővítési folyamatot, addig a későbbieket ezekkel erősen összefüggő szuverenitási kérdések repolitizálták azt (p. 182). Szóvá teszi azt is Malloy, hogy preferált kisebbségpolitikai témák mellett, mint a romák helyzete kontinens-szerte, vagy az orosz kisebbség helyzete a Baltikumban, egyes etnikai csoportok kevés figyelmet kapnak. Ide tartozik véleménye szerint a Bulgáriában élő törökök, vagy a Szlovákiában élő magyarok ügye. (p.172).

A szerző meglátása szerint a 2010-es évektől veszélybe került az európai egység, s kérdéses, nincs-e már veszélyben Európa békéje is. (p. 182).

Láncos Petra fejezete *The democratization effort* (pp. 190–210) (Demokratizálási erőfeszítések) címet

viseli. A fejezett áttekintést ad a tudományos diskurzusról, és annak fő eredményeiről, amelyek szupranacionális szinten a demokratizálódási törekvések körül zajlottak és zajlanak, illetve elemzi a szövetségi rendszer intézményeinek demokratikus deficit kezelésére irányuló erőfeszítéseit, különös tekintettel az érdekelt kisebbségi felek bevonására, ami véleménye szerint az egymást követő intézményi reformok ellenére még mindig korlátozott mértékűt ölt (p. 199). Az EU működését követő és elemző tudományos irodalom állítása szerint nagyrészt egyetért abban, hogy az Unió kisebbségjogi keretei hiányosak, a nagy létszámú és nagy szervezetségi fokú csoportoknak kedvezőek. Az erős szervezeti struktúrával nem rendelkező, vagy nem nagy létszámú kisebbségi csoportok rendelkezésére kevés lehetőség áll érdekvédelemre, identitásmegtartásra. (pp. 201–204). A szerző kiemeli azt is, hogy semmiképp nem szolgálja a kisebbségek érdekeit, ha problémáikat az unió, szociális- vagy foglalkoztatáspolitikai kérdésként kezeli – ahogyan ez az elmúlt évtizedek gyakorlatában megfigyelhető. Véleménye szerint az alacsony szervezetségű, kis létszámú közösségek számára előrelépést jelentene, ha érdekeiket közvetlenül tudnák érvényesíteni az Unióban, erre pedig a jövőben megoldást nyújthatnak az e-demokrácia eszközei. (p. 205).

A kötet harmadik szakasza az európai diverzitás megtartását célzó jogi és politikai eljárásokat elemzi.

Jose Ramón Intxaurre Victoria és Eduardo Ruiz Vieytes *Linguistic diversity and language rights* (Nyelvi sokszínűség és nyelvi jogok) címen írt fejezetet a kézikönyvben (pp. 211–229). Meglátásuk szerint az uniós jogalkotásban és jogalkalmazásban nem mindig világos, hogy a nyelvi jogok egyéni, vagy kollektívek, s hogy mit is tartalmaz pontosan egy nyelvi közösséghez tartozó személy saját nyelvének használatához való joga (p. 214). A szerzők elemzésükben rámutatnak, hogy az Unió nem következetes és egységes a kisebbségi nyelvekkel. Egyesek az európai kulturális örökség részeként védelemre érdemesek, mások kohéziós tényezőként értékesek, míg néhány esetben mint emberi jog jelentkezik a jogszolgáltatás platformjain a szabad nyelvhasználat (p. 215). A regionális, vagy kisebbségi nyelvek sok esetben nem tartoznak az Unió hivatalos nyelvei közé, annak

ellenére sem, hogy némelyiket jóval többen beszélnek anyanyelvüként, mint egyes államnyelveket. Egy-egy nyelv pozíciója a szervezetben belül a szerzők szerint attól függ, milyen politikai hatalommal bírnak államukon belül, vagy szupranacionálisan. A fejezet konklúziója, hogy a jelenlegi nemzetközi jog épp a legeszköztelenebb, legveszélyeztetettebb kisebbségi nyelvek számára nem kínál rendszerszintű megoldást (pp. 226–227).

Király Miklós *The Cultural policy of the European Union* (Az Európai Unió kultúrpolitikája) címen írt fejezete (pp. 230–249) különös tekintettel arra fókuszál, hogyan próbálnak az Unió intézményei egyensúlyt teremteni a kulturális sokszínűség megtartását és az egységes európai identitás kialakítását célzó intézkedések között. A régiók soknemzetiségű arculatának megtartása nem ritkán hátrányt szenved a kohéziós törekvések mögött (p. 247). A szerző kritikusan szemléli ezt a gyakorlatot.

Melanie H. Ram, aki az 1990-es évektől követi nyomon és kutatja az Unióban élő roma közösségek jogi helyzetét, érdekérvényesítő képességének változásait. Ebben a témában az Európai Unió roma politikájáról írt fejezetet a publikációban *European Union Roma Policy: Under Construction* címmel (pp. 250–271.) (Európai roma politika – fejlesztés alatt). A szerző azok közé tartozik, akik kritikusan vélekednek a roma közösségek integrációját célzó 2011-es keretegyezményről, amelyet az Európai Bizottság dolgozott ki, s felszólítja a tagállamokat saját hagyományaiknak és geopolitikai helyzetüknek megfelelő cselekvési tervek kidolgozására a kérdésben. Úgy véli eleve nem lehetett eredményes a kezdeményezés, ami nem bírt kötelező érvénnyel, s semmilyen eszköz nem állt rendelkezésre annak foganatosítására (pp. 257–259). Ram rámutat arra, hogy az EU szándékai ellenére ebben az esetben, és számos több más alkalommal is, inkább hátráltatta, s megbélyegezte intézkedésével a kontinens roma lakosait, mintsem beilleszkedésüket segítette volna elő (pp. 260–261).

A kötet negyedik szakasza az Unió kohéziós törekvéseinek egyes szegmenseit elemzi.

Tamara Hoch az Európai Unió regionális politikája nemzeti kisebbségeket érintő intézkedéseiről írta könyvfejezetét. (*European Union Regional Policy and*

National Minorities. pp. 272–289. [Az Európai Unió regionális politikája és a nemzeti kisebbségek.]) Konklúziója szerint bár a regionális intézkedések és programok nem közvetlenül az etnikai kisebbségeket, azok jogait, vagy jogvédelmét célozzák, közvetett módon fejlesztések, vagy azok hiánya révén mégis befolyásolhatják a kisebbségben létező kultúrák, nyelvek megmaradását, vagy hanyatlását. Az uniós szintű intézkedések és programok sikere nagymértékben függ az érintett kisebbségi csoportok proaktív részvételétől (pp. 271, 275–277). Ezt azonban több célzott, támogató programnak kellene elősegítenie. Hoch álláspontja az, hogy a regionális együttműködések és fejlesztések nem helyettesítik a kisebbségi jogok célzott, részletes, és egyben átfogó védelmét. (pp. 286).

Alice Engl, akinek legfőbb kutatási területe az unió kohéziós intézkedései erős identitással rendelkező kisebbségeknek otthont adó európai régiókban, fejezetében az Európai Unió határlebontási folyamatait elemzi. (*Between dynamic practice and normative limits: minorities and debordering processes in the European Union*. pp. 289 – 309.) Meglátása szerint a határmenti együttműködések törekvésére több közelmúltbeli esemény rámutatott, ezek közé tartoztak a 2015-ös bevándorlási hullám kihívásai, illetve a COVID19-hullám gazdasági, kereskedelmi és társadalmi megpróbáltatásai (p. 293). Ezek fokozottan érintették mind a határ menti régiók kisebbségi közösségeit, mind azokat a csoportokat, akik elszigetelten léteznek tagországukon belül. A szerző érvelése szerint megfontolandó, hogy nem kellene-e az Uniónak bővítenie normatív kereteit, hogy ezeket a csoportokat veszélyhelyzetekre rendszerszinten felkészíthesse, vagy azokban hatékonyabban támogathassa a szövetségi rendszer (pp. 304–306).

Maria Ackrén az Európai Unió különleges területeinek: peremrégiók, tengeren túli államok és területek kihívásait vizsgálja kisebbségi jogi szempontból. (pp. 310–330) Hangsúlyozza, hogy jelen pillanatban nem elég differenciált és pontos az Unió döntéshozó szerveinek háttértudása ahhoz, hogy ezeken a területeken hatékony kisebbségvédelmi politikát folytassanak. A különleges régiók egyedi státuszai egyszerre kihívások és lehetőségek az európai integráció, kohéziós politika és az egyedi

kulturális értékek megőrzésének összehangolása számára. (pp. 326–327).

Tove H. Malloy neve jegyzi a 17. fejezetet (pp. 330–346) is, melynek címe: *Problematic territories and internal peace: minority nations and 'internal enlargement' in the European Union* (Problémás területek és a belső béke: kisebbségi nemzetek és „belső bővítés” az Európai Unióban). Elemzése a skót és a katalán közösség múltját elemzi. Mindkét esetre igaz, hogy a helyi szeparatív mozgalmak megkérdőjelezték az EU elkötelezettségét a kisebbségvédelem, a regionális fejlesztések és a kohézió iránt. (pp. 335–336) A szerző szerint az Unió hibát követ el, amikor figyelmen kívül hagyja erős szeparatista mozgalmakkal is rendelkező kisebbségek jogainak védelmét, mert a tagállamok területi integritását fenyegető veszélyként tekint rájuk. Megfontolandó lépés lehetne a szövetségi rendszer számára a „belső bővítés”, kisebbségek közvetlen felvétele. Az EU jelenlegi keretein belül azonban erre nincsen lehetőség (pp. 342–343).

A kötet ötödik szakasza az Európai Unió külpolitikájának kisebbségi jogi vetületeit elemzi.

Maria Dicosola egyik elsődleges kutatási területe a koppenhágai kritériumok megvalósítása az Unió dél-európai államaiban. Fejezetében a Nyugat-Balkán országaiban vizsgálja a csatlakozási feltételek hatását, alkalmazhatóságát. (*Minority rights and European Union conditionality in the Western Balkans: from external to internal politics?* pp. 344–364.) A szerző rámutat arra, hogy a volt Jugoszlávia területén létező friss államok számára folyamatos kihívást jelent a nemzetépítés és a demokratizálódás egyidejű kényszere, amelyek egymással nehezen összeegyeztethető politikai intézkedéseket kívánnak meg. A koppenhágai kritériumnak ezek a bonyolult politikai és társadalmi dinamikájú, gyenge lábakon álló demokratikus intézményekkel rendelkező balkáni államok sokszor nem tesznek maradéktalanul eleget. (pp. 352–361) A szerző meglátása szerint az Uniónak nincs megfelelő érzékenysége a régió összetett viszonyainak értelmezésére: külső kényszerrel nem lehet ezen a területen egyszerre kikényszeríteni államépítést és kisebbségvédelmi fejlődést. Dicosola szerint szemléletváltásra volna szükség az Európai

Unióban: külső nyomás helyett belső fejlesztésre összpontosítani a terület országaiban. (p. 361)

Laia Pau Romani és Joshua Castellino közös szerzőségű fejezete (*The European Union and global development cooperation: promoting minority rights?* pp. 398–422 (Az Európai Unió és a globális fejlesztési együttműködések)) azt vizsgálja, hogyan próbálja meg az Európai Unió globális fejlesztési együttműködési programjaiba integrálni a kisebbségi jogi kérdéseket. Különös tekintettel keleti határa menti régiókra. (p. 398). A szerzők rámutatnak, hogy bár az EU elviekben támogatja ezekben a régiókban a kisebbségvédelem előremozdítását, erőfeszítései gyakran szelektívek és következtelenek, gyakran támaszkodnak külső együttműködő szervezetekre (pl. Európa Tanács). Ehelyett a szerzők szerint az Uniónak saját politikájába kellene integrálni ezen régiók kisebbségi kérdéseit.

Graham Donnelly és Federica Prina fejezete az Európai Unió kisebbségi jogokkal kapcsolatos elkötelezettségét vizsgálja a keleti határaival szomszédos országokban. (*The 'near abroad': the European Union, minority rights and the Eastern neighbourhood.* pp. 365–398 [Az „alig külföld”: Az Európai Unió, kisebbségi jogok, és a szomszédos keleti országok]). A szerzők szerint bár az EU elviekben támogatja a kisebbségi jogok betartását ezekben a régiókban, erőfeszítései gyakran szelektívek és következtelenek (p. 395). Az Unió nagymértékben támaszkodik olyan nemzetközi szervezetekre a kisebbségi kérdések kezelésében, mint az Európa Tanács, ahelyett, hogy ezeket a kérdéseket saját politikáiba integrálná. Donnelly és Prina rávilágítanak arra, hogy az EU számára kihívást jelent az olyan kisebbségi jogok előmozdítása, amelyek geopolitikai érdekekkel ütköznek (p. 396).

A publikáció széles spektrumon tekinti át a megjelölt témát: az Európai Unió kisebbségi politikájának különböző szegmenseit. Azonban, címével ellentétben inkább tekinthető esszégyűjteménynek, mint kutatási kézikönyvnek:

Az egyes tanulmányok számos esetben ismételnék a kötetben korábban már közölt adatokat, ugyanakkor hiányoznak a kötetből azok a struktúrák, mellékletek, amelyek általában jellemzőek egy kutatási segédletként közölt munkára: hogy a

téma kutatóinak gyakorlati, kézikönyv jellegű használatára szolgáljon, talán érdemes volna kiegészíteni függelékében a kapcsolódó törvények és rendeletek feloldott rövidítéseinek listájával. Hiszen ezek a betűszavak szinte mondatonként előfordulnak a fejezetekben, a témával csupán ismerkedő kutatók – azok, akik leginkább magától értetődően

olvasói lehetnek egy kutatási kézikönyvnek – azonban nem kapnak útmutatást az akronímák jelentését illetően. Ugyancsak hasznos volna egy összeállítás a tagállamok vonatkozó rendeleteiről. A szakterület részletes és teljes bibliográfiája függelékben közölve szintén nagyban növelné a könyv kutatói segédkönyvi használhatóságát.

Irodalom

Ahmed, Tahwida (2011). *The Impact of EU Law on Minority Rights*. Oxford: Hart Publishing.

Eckes, Christina (2019). *Integrated Rights Protection in the European and International Context: Some Reflections about Limits and Consequences*. In Govaere, Inge

és Garben, Sacha (szerk.), *The Interface between EU and International Law: Contemporary Reflections* (pp. 101–124). Bloomsbury: United Kingdom

Jackson, Vicki C. és Tushnet, Mark (2014). *Comparative constitutional law*. St. Paul, USA: Foundation Press